

Met deze lessuggestie werk je effectief aan de kerndoelen

Met de lessuggesties van lezeninhetpo.nl werk je aan de kerndoelen Nederlands, en aan de kerndoelen van andere leergebieden. Door jeugdliteratuur (voor) te lezen, en door het nadenken, praten en schrijven over boeken, kunnen je leerlingen namelijk allerlei vaardigheden opdoen. Daarom helpen deze lessuggesties je om jeugdliteratuur te

koppelen aan onder andere wereldoriëntatie, kunst en cultuur of burgerschap. Zo kun je effectief werken aan meerdere belangrijke kerndoelen. Meer weten over hoe je jeugdliteratuur kunt inzetten binnen andere vakken? Kijk op lezeninhetpo.nl.

De glazenwasser van het Rijksmuseum

tekst: Astrid Sy
illustraties: Marieke Nelissen

Luitingh-Sijthoff 2025 - € 17,99 - ISBN: 9789021043845

Groep
7-8 (NL)
Leerjaar
5-6 (B)
Trefwoorden
• (kunst) geschiedenis
• avontuur
• tijdreizen
• familie

Je kunt dit boek gratis lezen via de online Bibliotheek:
• **Lees het e-boek**
• **Luister het luisterboek**

De twaalfjarige Freddie woont in het Rijksmuseum. Sinds de dood van zijn vader is hij daar de glazenwasser. Op een nacht ziet hij een groepje mannen De Nachtwacht onderzoeken. Wat doen ze daar? Freddie beleeft een avontuur vol achtervolgingen en schilderijen die tot leven komen. Ook krijgt hij een bijzondere vriendin. Ergens in het museum ligt een geheim verborgen dat met Freddie's eigen verleden is verbonden.

1 Vooraf

Dit boek is een avontuurlijke rit. In elke hoofdstuk gebeuren er namelijk spannende dingen met hoofdpersoon Freddie en zijn vriendin Rembrandt. Het verhaal is gesitueerd in het Rijksmuseum in het jaar 1933. Op zijn twaalfde verjaardag ontdekt Freddie dat hij een bijzonder talent heeft: hij kan in schilderijen rondkijken. Dat talent heeft hij nodig als hij erachter komt dat er een geheim in het museum ligt verborgen. In de schilderijen is een machine verstopt waarmee je kunt tijdreizen. Freddie moet de machine vinden, voordat anderen dat doen. Tijdens het lezen leer je van alles over (kunst)geschiedenis, bijvoorbeeld over hoe

het Rijksmuseum eruitzag in die tijd, en wat er in Amsterdam gebeurde in het verleden. Het is knap hoe de schrijver deze informatie heeft verwerkt in een spannend boek. Wat opvalt is het taalgebruik; de schrijver gebruikt een rijke woordenschat. Schrijver Astrid Sy is heel veelzijdig, ze is naast schrijver ook historicus en presentator. Ze schreef eerder *De brieven van Mia* en *Noem geen namen*. Illustrator Marieke Nelissen heeft al een indrukwekkende lijst aan boeken geïllustreerd, in allerlei genres en voor allerlei leeftijden. Haar illustraties zijn handgeschilderd en sfeervol.

2 Introductie van het boek in de klas

Bekijk met de leerlingen de kaft. Vouw de kaft helemaal open, zodat je de illustratie goed ziet.

- Welk gebouw zou dit zijn?
- In welke stad staat het Rijksmuseum? Wie is daar ooit geweest? Wat zag je daar?
- Welke tijd van de dag is het? Zou de glazenwasser nog aan het werk zijn?
- Wie kent er andere boeken van schrijver Astrid Sy?
- En wie heeft er weleens een boek gelezen met tekeningen van Marieke Nelissen?

- Denk je dat dit een kaart van nu is of van vroeger? Waarom denk je dat?
- Welke woorden op de kaart vallen je op? Schrijf ze op en let op of je ze later nog eens tegenkomt.

Voorspellen:

- Waar denk je dat het boek over gaat?
- Lees de tekst op de achterkant voor. Is dit wat de leerlingen verwacht hadden, of juist niet? Willen ze hun voorspelling nog bijstellen?

Bekijk ook de binnenkant van de kaft met de schilderijen en de kaart van het Rijksmuseum aan het begin van het boek.

- Waar zouden deze schilderijen hangen?
- Zouden ze zomaar uitgekozen zijn? Of spelen ze een rol in het boek?
- Wat valt je op aan de kaart van het Rijksmuseum?

3 Voorlezen

Deze vragen zijn geïnspireerd op de methode 'boekgesprekken' van Aidan Chambers.

Doel van de vragen:

- De leerlingen ontdekken hoe de schrijver beeldend schrijft.
- De leerlingen ontdekken hoe je spanning creëert in een boek.

Lees steeds een hoofdstuk voor, of laat de leerlingen zelf (voor)lezen. Bij een aantal hoofdstukken zijn vragen geformuleerd. Je kunt ook na ieder hoofdstuk vragen stellen als:

- Wat denk je dat er nu gaat gebeuren?
- Wat heb je van dit hoofdstuk geleerd?
- Wat vond je leuk, saai of onduidelijk?
- Waar wil je meer over te weten komen?
- Met wie leefde je mee?

Vragen bij blz. 9 t/m 20

Lees de proloog en hoofdstuk 1 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Wat is eigenlijk een proloog en wat voor functie heeft deze in een boek? (*Een stuk tekst aan het begin van een boek of theaterstuk, het gaat vaak over wat er voorafging aan het verhaal.*)
- De eerste alinea van het boek is heel beeldend. Je ziet het voor je. Hoe komt dat, wat doet de schrijver om dat te bereiken?
- Wie zou Isabella zijn?
- Hoe weet je dat de hoofdpersoon van hoofdstuk 1 iemand anders is dan de persoon uit de proloog?
- Welke eigenschappen van Freddie ontdek je in hoofdstuk 1?
- In een boek gebeurt niets voor niets. Welke scène in hoofdstuk 1 lijkt onbelangrijk? Waarom zou het er dan toch in staan?

Vragen bij blz. 34 t/m 52

Lees hoofdstuk 4 t/m 6 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Wat ontdekt Freddie in deze hoofdstukken over zichzelf? Waarom schrikt hij daar eerst van?
- Op blz. 39 en 40 denkt Freddie aan de laatste keer dat hij zijn vader zag. Wat ontdekt hij hierover?
- Kijk eens op blz. 283. Daar staat een lijst met schilderijen. Zoek er een paar op via www.rijksmuseum.nl. Welk schilderij past bij welk stukje van hoofdstuk 5?
- Freddie stapt in het schilderij van Isabella. Hun ervaringen lopen uit elkaar. Wat zijn de verschillen?
- De brief van Freddie's vader stopt halverwege een zin. Freddie kan wel raden waarom. Jij ook?

Vragen bij blz. 61 t/m 71

Lees hoofdstuk 8 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- In dit hoofdstuk ontdekt Freddie heel veel over zijn familie en over wie zijn vader heeft vermoord. Wie kan het kort samenvatten?
- Wie zijn er allemaal VIA's en wie niet?
- Waarom zegt Freddie uiteindelijk niks over de brief en het gedicht tegen juffrouw Peperkorn?

Vragen bij blz. 111 t/m 134

Lees hoofdstuk 13 en 14 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Wat zie je op bladzijde 112 gebeuren? Waarom staat hier een lijst om de tekst en bij eerdere bezoeken aan schilderijen niet?
- Wat vind je het bijzonderste detail van de Dam in Amsterdam, zoals de schrijver die beschrijft?
- In hoofdstuk 14 probeert Freddie het

stuk tijdmachine te vinden. Dit is heel spannend opgeschreven. Ontdek hoe de schrijver dit effect bereikt door spannende stukjes tekst uit te zoeken

Vragen bij blz. 185 t/m 214

Lees hoofdstuk 20 t/m 22 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Waarom wordt Freddie boos op Rembrandt? Hoe zorgt de schrijver ervoor dat je toch een beetje moet lachen om deze ruzie?
- Het schilderij van Jan Lingelbach over de pest kun je bekijken in het Amsterdam Museum: <https://hart.amsterdam/ca/collectie/object/amcollect/38042> (download de maximale resolutie en open deze op het digibord). Bekijk het schilderij goed en lees de beschrijving in het boek. Zie je het bordje met de tekst '896 Dooden'? Zie je ook de man in het wit? (*Die staat helemaal rechts en heeft een stok vast.*)
- Wat wordt er bedoeld met '... het Rokin, dat nog niet was gedempt'?
- Wat zijn buitenhuizen, waar de rijken naartoe waren gevlucht? Zaten ze daar veilig voor de pest, denk je?
- Vroeger dachten de mensen dat de pest een soort smerige damp was. Waarom wisten ze niet wat het echt was? Wat is het echt? (*Een virus.*)
- Ook in dit hoofdstuk gebruikt de schrijver humor om de spanning wat te verlichten. Waar zie je dat terug in de tekst?
- Hoofdstuk 21 eindigt met een cliffhanger. Het verhaal wordt afgebroken op een spannend moment, waardoor je als lezer nieuwsgierig wordt gemaakt naar het vervolg. Werkt dat ook bij jou? Wil je doorlezen?

Vragen bij blz. 217 t/m 224

Lees hoofdstuk 23 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Hoe ontdekt Freddie dat juffrouw Peperkorn gevaarlijk is? Was dat voor jou een verrassing? Waarom wel of niet?
- Freddie doet nog een grote ontdekking, over Rembrandt. Had jij dit zien aankomen?

Vragen bij blz. 247 t/m 255

Lees hoofdstuk 27 en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Op blz. 248 wordt beschreven hoe de mensen eruitzien in 1883. Hoe zorgt de schrijver ervoor dat je dit voor je ziet?
- Weet je wat alle woorden betekenen die de mode beschrijven? Maakt dat uit?
- Op blz. 250 en 251 wordt beschreven dat er mensen tentoongesteld worden. Waar komen die mensen vandaan, denk je?
- Hoe zouden de mensen zich voelen die in het dorp zitten, achter het hek?
- In dit hoofdstuk wordt ook duidelijk hoe Minerva (Rembrandt) in de toekomst terecht is gekomen. Hoe?

Vragen bij blz. 285 t/m 288

Lees het nawoord en stel daarna bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Wat is een nawoord? Lees je dat weleens?
- Wat wordt hier duidelijk over het boek? Vind je het leuk om dat te weten?
- Hoe denkt de schrijver over kolonisatie? Hoe weet je dat?

Terugblik

- Bekijk de schilderijen op de binnenkant van de kaft nog eens. Herken je ze nu allemaal?
- Kijk nog eens naar de tekening van het Rijksmuseum aan het begin van het boek. Heb je alle woorden teruggevonden in het boek?

4A Verwerking: Verandert de Dam?

In het boek hebben de leerlingen gelezen dat de Dam in Amsterdam er vroeger heel anders uitzag. Ook de mensen die er rondliepen zie je tegenwoordig niet meer op straat. Hoe zou dat zijn over honderd jaar? Herkennen we de Dam en de mensen dan nog wel? De leerlingen oefenen met beeldend schrijven en denken na over hoe de Dam er over honderd jaar uitziet.

Doelen:

- De leerlingen vergelijken het verleden, het heden en de toekomst.
- De leerlingen oefenen met beeldend schrijven.

Sluit aan bij kerndoel 3B (Nederlands – Communicatie): *De leerling gebruikt taal op een creatieve manier.*

Sluit aan bij kerndoel 8B (Nederlands – Literatuur): *De leerling verkent de waarde van literatuur.*

1. Astrid Sy is een kei in beeldend schrijven: je kunt je een goede voorstelling maken van hoe Amsterdam er in 1933 uitzag. Lees samen het stuk op blz. 111 t/m 134 nog een keer door. Sluit je ogen en probeer het voor je te zien: hoe zou het zijn geweest als je daar zelf stond? Wat hoorde je, wat rook je, wat zag je? Praat hier samen over. Tegenwoordig is de Dam nog steeds een levendige plek. Laat een afbeelding van de Dam op het bord zien. Wat valt je op? Wat is er hetzelfde als in 1933 en wat is er veranderd? Hoe kun je de Dam van nu beeldend beschrijven?

2. Astrid Sy beschrijft op bladzijde 248 hoe mensen er vroeger uitzagen, lees dat nog eens terug. Veranderen gebouwen net zo snel als mensen, denk je? Hoe komt dat? Hoe zou je een beeldende beschrijving geven van de mensen die je tegenwoordig (op de Dam) ziet?

3. De leerlingen beschrijven op een beeldende manier hoe de Dam en de mensen op de Dam er over honderd jaar uitzien. Bespreek eventueel nog kort hoe je beeldend schrijft, waar let je op? Denk aan het gebruik van alle zintuigen, details en de sfeer. Spreek samen af hoe lang de tekst minstens moet worden.

4. Maak tweetallen. De leerlingen lezen hun tekst aan elkaar voor. Terwijl je luistert, maak je een ruwe schets van wat de ander vertelt. Is de tekst beeldend genoeg om je er een voorstelling van te kunnen maken? Hoe kan de tekst nog beeldender worden? Denk hier samen over na.

5. Bepreek de teksten en de schetsen klassikaal. Stel vragen als: welk stuk van de Dam of de mensen zag je helemaal voor je, hoe komt dat? Verschilt jouw toekomstbeeld van dat van je klasgenoot? Wat vond je verrassend of mooi aan de beschrijving van je klasgenoot?

4B Verwerking: Stap in een schilderij

Wat zie je op een schilderij als je beter kijkt? Wat zouden de afgebeelde mensen hebben gedacht? De leerlingen onderzoeken dit door beter te kijken naar een schilderij met een Visual Thinking Strategie.

Doelen:

- De leerlingen ontdekken dat je met een andere blik naar een schilderij kunt kijken.
- De leerlingen leven zich in een personage op een schilderij in.

Sluit aan bij kerndoel 3C (Nederlands – Communicatie):
De leerling schrijft om tot kennisopbouw of begrip te komen.

Benodigheden:

Een (digitale) afbeelding van een schilderij met mensen erop (uit het boek of kies een ander schilderij). Tip: met een gratis account op www.rijksmuseum.nl kun je de afbeeldingen downloaden en op groot formaat afbeelden. Ook het Stadsarchief en het Amsterdam Museum bieden deze mogelijkheid.

- Het werkblad 'Stap in een schilderij' (zie bijlage).

Doe eerst zelf voor hoe de leerlingen te werk kunnen gaan.

1. Kies een afbeelding uit het boek met mensen erop. Bijvoorbeeld: Gezicht op de Dam van Johannes Lingelbach uit 1656 (te vinden via hart.amsterdam/ca/collectie/object/amcollect/38042). Laat dit groot zien op het digibord. Vraag de leerlingen om verschillende personen op het schilderij te beschrijven, bijvoorbeeld: de boze vrouw met het zwarte hoedje links, de man met de kruiwagen achter de man met de rode mantel, het kind achter de vrouw in de blauwe jurk.

2. Sta stil bij één persoon en stel vragen vanuit het perspectief van deze persoon. Blijf daarbij zoveel mogelijk bij wat de leerlingen zien op het schilderij. Er is geen goed of fout. De vragen zijn:

- Wat kan deze persoon zien?
- Wat kan de persoon weten? Wat zou de persoon heel belangrijk vinden?
- Wat zou de persoon zich kunnen afvragen?

Bij het kind achter de vrouw in de blauwe jurk kan dat bijvoorbeeld zijn: het kind ziet zijn moeder en vader die iemand gedag zeggen, misschien iemand die ze kennen. Het kind ziet de Dam in Amsterdam in de zeventiende eeuw. (Beschrijf enkele stukjes van het schilderij die je opvallen.) Het kind kent die persoon misschien zelf ook. Het kind weet dat ze ergens naar op weg zijn, of dat ze een wandelingetje maken. Het kind vindt het belangrijk dat ze snel doorlopen, zodat hij weer kan gaan spelen. Het kind kan zich afvragen wie de man is, of waarom zijn ouders hem gedag zeggen.

3. De leerlingen werken in tweetallen. Geef elk groepje een ander schilderij (of laat ze dit zelf opzoeken op www.rijksmuseum.nl).

4. De leerlingen kiezen een persoon op het schilderij. Ze gebruiken hierbij het werkblad 'Stap in een schilderij'.

5. Praat samen na over de verschillende antwoorden. Hoe vinden de leerlingen het om zich te verplaatsen in een personage in een schilderij? Kijken ze nu anders naar het schilderij? Zou de persoon echt bestaan hebben, denk je? Wat zou zijn of haar naam kunnen zijn?

Deze werkvorm is gebaseerd op de Visual Thinking Strategie 'Step Inside'. Het doel van Visual Thinking Strategies is om leerlingen beter te leren kijken naar kunst, om ze kritisch te leren denken en om een onderzoekende houding te ontwikkelen. Meer over Visual Thinking Strategies vind je bij SLO: www.slo.nl/zoeken/@12567/po-kunstzinnige.

5 Verder lezen

- Meer lezen van Astrid Sy? Lees dan *Noem geen namen* (vanaf 13 jaar). Een boek over drie vrouwen die kinderen redden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit boek won in 2023 de Thea Beckman-prijs voor historische jeugdboeken. Of lees *Lampje en Krekel* van Annet Schaap, twee avonturenboeken met een vleugje magie.
- Wil je meer doen met kunst? Lees dan *De meestervervalser* van Annemarie Jongbloed. Een spannend verhaal over een jongen die heel goed blijkt te kunnen tekenen. En in *Wat is kunst? Begin een eiland...* vertelt Ted van Lieshout over kunst en cultuur. Waarom is kunst belangrijk? Of lees Van Lieshouts boek *Rozen voor de zwijnen*, waarin je honderd spreekwoorden in een bekend schilderij ontdekt.
- Nog meer te weten komen over het Rijksmuseum? In *De grootste geheimen van het Rijksmuseum* van Jørgen Hofmans lees je over de grootste geheimen die je in het museum ontdekt.

Colofon

© Stichting Lezen

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek)

Auteur

Patsboem! educatief

Vormgeving

Hocus (studiohocus.nl)

www.lezen.nl